

บทที่ 6

บทสรุป

ชายทะเลหัวหิน เป็นสถานที่พักผ่อนตากอากาศที่อยู่ในความทรงจำที่ดีของคนไทยตลอดมา นับตั้งแต่การสร้างทางรถไฟสายใต้ไปถึงอำเภอหัวหินเมื่อปีพ.ศ. 2454 ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากมีธรรมชาติที่สวยงามและเงียบสงบ สภาพภูมิอากาศเหมาะสมกับการไปพักผ่อนตากอากาศในฤดูร้อน และตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก ประกอบกับความนิยมในอดีตของชาวต่างชาติ ที่ไปตากอากาศชายทะเลเพื่อรักษาสุขภาพ ทำให้เจ้านายหลายพระองค์นิยมเสด็จมาประทับและแพร่ขยายไปสู่คนทั่วไป จนกลายเป็นจุดเริ่มต้นของวัฒนธรรมการพักผ่อนตากอากาศของประเทศไทยในปัจจุบัน

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นยุคที่หัวหินเจริญมากที่สุด มีการสร้างโฮเต็ลหัวหินซึ่งมีการให้บริการต่างๆที่ทัดเทียมกับต่างประเทศ ทำให้หัวหินในสมัยนั้นกลายเป็นที่พบปะสังสรรค์ของบุคคลสำคัญทั้งในหมู่คนไทยและชาวต่างชาติ และมีการสร้างวังไกลกังวล ตำนานเจ้านาย และบ้านพักตากอากาศชายทะเลขึ้นมากมาย โดยเฉพาะบริเวณทางตอนใต้ของวังไกลกังวล

ต่อมา หัวหินได้รับผลกระทบมาจากเหตุการณ์สำคัญหลายครั้ง ในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 จนทำให้หัวหินเงียบเหงางลงไป ต่อมา เมื่อมีการจัดตั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้นในปีพ.ศ. 2503 ทำให้เกิดความเจริญทางด้านคมนาคมที่สะดวกสบายมากขึ้น หัวหินจึงกลับมาเป็นสถานที่ตากอากาศที่ได้รับความนิยมอีกครั้งหนึ่ง อีกทั้งในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) หัวหินถูกกำหนดให้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวตากอากาศชายทะเลแบบสงบ ประกอบกับในปีพ.ศ. 2530 ถูกกำหนดให้เป็นปีการท่องเที่ยวไทย ทำให้หัวหินมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินอย่างรวดเร็วเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เพื่อการท่องเที่ยว ที่ดินริมทะเลมีราคาสูงขึ้น ทำให้มีการสร้างอาคารสูงประเภทโรงแรมและอาคารชุดพักเพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูงสุด จนเป็นเหตุให้ บ้านพักตากอากาศถูกรื้อไปเป็นจำนวนมาก เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาอาคารที่ค่อนข้างสูง ประกอบกับการถูกรุกรานจากการก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่โดยรอบ ทำให้น้ำบางหลังทรุดโทรมจนไม่สามารถใช้งานได้ในที่สุดจึงถูกรื้อหรือขายไปเพื่อสร้างบ้านหรือที่พักอาศัยประเภทอื่นที่มีรูปแบบทันสมัยขึ้นแทน

การศึกษาครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมและคุณค่าของบ้านพักตากอากาศชายทะเลหัวหิน ในช่วงปีพ.ศ.2454 – 2488 ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นกับอาคารในกรณีต่างๆ เพื่อเสนอแนะ แนวทางในการอนุรักษ์ที่เหมาะสม

การดำเนินการศึกษา

1. การรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่
  - ข้อมูลทางปฐมภูมิ ประกอบด้วยการสำรวจภาคสนาม และการสัมภาษณ์เจ้าของบ้านหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง
  - ข้อมูลทางทุติยภูมิ ประกอบด้วยข้อมูลทางด้านกายภาพและประวัติศาสตร์ของหัวหิน ข้อมูลทางด้านปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสถาปัตยกรรม และข้อมูลทางด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม จากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. การวิเคราะห์และเปรียบเทียบ เพื่อสรุปผลข้อมูลทางด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมและคุณค่าของบ้านพักตากอากาศชายทะเลหัวหินในช่วงปีพ.ศ.2454 – 2488 ตลอดจนสรุปสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น
3. การเสนอแนวความคิดในการอนุรักษ์ โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้จากข้อมูลต่างๆ ประกอบกับข้อมูลจากการวิเคราะห์ เพื่อการอนุรักษ์บ้านพักตากอากาศชายทะเลหัวหินในช่วงปีพ.ศ.2454 - 2488

ผลการศึกษา

จากการสำรวจและบันทึกสภาพบ้านพักตากอากาศที่ตั้งอยู่บริเวณชายทะเลทางทิศตะวันออกของถนนเพชรเกษม จากสนามบินพาณิชย์ป้อมไผ่ทางทิศเหนือจนถึงโรงแรมริวกวีบริเวณทางแยกถนนตะเกียบทางทิศใต้ การสัมภาษณ์เจ้าของอาคารและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับหัวหิน และ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับรูปแบบสถาปัตยกรรมและการเปลี่ยนแปลง พบว่ามีบ้านพักตากอากาศที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาทั้งสิ้น 127 หลัง ประกอบด้วย

1. บ้านที่สร้างในช่วงปีพ.ศ.2454 – 2488 จำนวน 45 หลัง
2. บ้านที่สร้างในช่วงปีพ.ศ.2489 - 2529 จำนวน 54 หลัง
3. บ้านที่สร้างในช่วงปีพ.ศ.2530 - 2542 จำนวน 28 หลัง

รูปแบบสถาปัตยกรรมของบ้านพักตากอากาศชายทะเลหัวหินที่สร้างขึ้นในช่วงปีพ.ศ.2454 – 2488 มีลักษณะเป็นเรือนไม้ หลังคาปั้นหยาซึ่งมีความลาดชันค่อนข้างสูง และยื่นชายคามาก ทำให้อาคารสามารถป้องกันแดดและฝนได้เป็นอย่างดี อาคารมีความเชื่อมต่อระหว่างภายในกับภายนอก โดยมีลักษณะโปร่งโล่ง และเป็นสบาย เพราะมวลหลังคามีหน้าที่เป็นฉนวนกันความร้อนไม่ให้เข้าสู่ตัวอาคาร มีการยื่นหลังคาประกอบกับการใช้แผงกันแดดในส่วนระแนงขนาดใหญ่ที่เชื่อมต่อกับภายในบ้าน ซึ่งช่วยลดความร้อนของแสงแดดและความร้อนที่เข้าสู่ภายในอาคาร และมีการเจาะช่องเปิดเติมที่ หึ่งในส่วนประตูหน้าต่าง และช่องแสงช่องลมที่อยู่บริเวณส่วนบนของช่องเปิดและผนัง รวมทั้งมีการยกได้สูงเพื่อระบายความชื้น และยังสามารใช้เป็นที่ทำกิจกรรมเอนกประสงค์ได้อีกด้วย

การจัดวางอาคารค้ำเนื่องถึงทิศทางการรับลมทะเลเป็นหลัก โดยวางอยู่ในแนวทิศเหนือ – ทิศใต้ ทางเข้าหลักของอาคารอยู่บนระเบียงชั้นบนทางทิศตะวันออกซึ่งเน้นการเข้าถึงจากทะเลเป็นหลัก การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในประกอบด้วยห้องโถงขนาดใหญ่อยู่ตรงกลางซึ่งสามารถจุคนได้เป็นจำนวนมาก และสอดคล้องกับกิจกรรมการพักผ่อนตากอากาศสำหรับครอบครัวขนาดใหญ่ ห้องนอนหลักมักจะอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอาคารซึ่งเป็นส่วนที่เย็นสบายที่สุด

อาคารมีการประดับด้วยแผ่นไม้ฉลุลวดลายอ่อนช้อย หรือระแนงไม้ลวดลายทางตั้งเป็นส่วนใหญ่ ส่วนใหญ่มีสีสรรที่ลวยงามและกลมกลืนกันหมดทุกหลัง สีที่นิยมใช้คือ สี pastel หรือสีอ่อน ซึ่งเป็นสีที่พบได้ในธรรมชาติ เช่น สีขาว สีครีม สีเหลืองอ่อน สีเขียวอ่อน และสีฟ้าอ่อน ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยสี 2 สีในหลังเดียว โดยแบ่งเป็นส่วนผนังที่มีพื้นที่มากซึ่งมักใช้สีอ่อนกว่า กับส่วนช่องเปิดและส่วนตกแต่งต่างๆ ซึ่งมักใช้สีที่ค่อนข้างเข้มกว่าส่วนผนัง

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบสถาปัตยกรรมของบ้านพักตากอากาศชายทะเลหัวหิน ในช่วงปีพ.ศ.2454 – 2488 กับรูปแบบสถาปัตยกรรมอื่นๆ พบว่ามีลักษณะที่แตกต่างไปจาก รูปแบบบ้านพักอาศัยทั่วไปในยุคเดียวกัน และรูปแบบบ้านพักตากอากาศชายทะเลหัวหินในช่วงต่อมา ซึ่งถือว่าลักษณะดังกล่าว เป็นเอกลักษณ์สำคัญของบ้านพักตากอากาศหัวหินที่สมควรแก่การอนุรักษ์ไว้

จากการสำรวจอาคาร พบว่ามีปัญหาเกิดขึ้นกับอาคารที่ส่งผลให้เกิดความสูญเสียทางด้านเอกลักษณ์ของรูปแบบสถาปัตยกรรมในหลายกรณี โดยมีสาเหตุต่างๆ ดังนี้

ปัญหาเกี่ยวกับวัสดุและโครงสร้าง

มีการเสื่อมสภาพของ วัสดุและโครงสร้าง ซึ่งเกิดจากสาเหตุทางธรรมชาติ ได้แก่การผุพังของโครงสร้างไม้ตามอายุขัย การถูกทำลายโดยสัตว์และพืช รวมทั้งภัยธรรมชาติเช่นพายุและฟ้าผ่า รวมทั้งสาเหตุจากมนุษย์ ได้แก่ การละเลยในการดูแลรักษา การซ่อมแซมอาคารโดยไม่เหมาะสม และการบุกรุกทำลาย ทำให้อาคารถูกทำลายไปในที่สุด

ปัญหาเกี่ยวกับการใช้สอยอาคาร

มีความไม่สะดวกสบายใน การใช้สอยอาคาร เนื่องจากปัจจัยต่างๆที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ได้แก่ การใช้สอยและการดำรงชีวิต สภาพสังคม และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปจากเดิม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาคาร ซึ่งทำให้รูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าลดลงไป

ปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบสถาปัตยกรรม

จากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีการก่อสร้างที่เปลี่ยนไป ประกอบกับการขาดแคลนวัสดุแบบเดิม ทำให้ต้องมีการใช้วัสดุทดแทน รวมทั้งการต่อเติมและการสร้างอาคารใหม่ตามสมัยนิยมหรือความชอบของเจ้าของบ้านที่ไม่คำนึงถึงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ขาดเอกลักษณ์และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และนำไปสู่ปัญหาทางด้านทัศนียภาพบริเวณชายหาด

จากการประเมินคุณค่าของบ้านพักตากอากาศชายทะเลหัวหิน ในช่วงปีพ.ศ.2454 – 2488 พบว่ามีทั้ง คุณค่าทางด้านจิตใจ (Emotional Value) และ คุณค่าทางด้านกายภาพ (Physical Value) โดยคุณค่าทางด้านจิตใจได้แก่คุณค่าทางด้านความแท้ คุณค่าทางด้านจิตใจ คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม ส่วนคุณค่าทางด้านกายภาพได้แก่ คุณค่าทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ

จากการศึกษาสาเหตุของการรื้อทำลาย และสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงอาคาร รวมทั้งการศึกษาคุณค่าของบ้านพักตากอากาศชายทะเลหัวหินในช่วงปีพ.ศ.2454 – 2488 สามารถสรุป ความเป็นไปได้ในการอนุรักษ์ ได้ดังนี้

ในปัจจุบันการลงทุนทางด้านอสังหาริมทรัพย์โดยเฉพาะการสร้างอาคารขนาดใหญ่บริเวณชายหาดหัวหินขาดความเป็นไปได้ เนื่องจากการออกกฎหมายควบคุมการใช้ที่ดินและการกำหนดความสูงอาคาร เป็นเหตุให้การเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมและแรงจูงใจในการขายบ้านเก่าซึ่งส่งผลกระทบต่อให้เกิดการรื้อทำลายลดน้อยลงไปด้วย ประกอบกับการรื้อบ้านเก่าเพื่อสร้างบ้านใหม่ ไม่สามารถสร้างให้มีพื้นที่หรือความสูงเพิ่มขึ้นได้ ดังนั้นจึงไม่คุ้มค่ากับการลงทุน

นอกจากนี้ ถึงแม้บ้านเหล่านี้จะมีอายุอาคารไม่ถึงเกณฑ์ในการขึ้นทะเบียนโบราณสถานแต่ก็มีคุณค่าที่คนทั่วไปสามารถตระหนักได้ รวมทั้งมีศักยภาพเพียงพอในการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวของหัวหินในปัจจุบัน แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้การรักษาเอกลักษณ์ทางด้านความแท้ของอาคารนั้น อาจจะไม่สามารถทำได้ครบถ้วน โดยเฉพาะปัญหาการขาดแคลนวัสดุและมีมือช่างในอดีต ซึ่งทำให้จำเป็นต้องใช้วัสดุและวิธีการก่อสร้างแบบปัจจุบันในการอนุรักษ์

ดังนั้นการกำหนดระดับของอนุรักษ์บ้านพักตากอากาศเหล่านี้ นอกจากการบูรณะอาคารให้กลับสู่สภาพเดิมแล้ว ยังควรยอมรับให้มีการเปลี่ยนแปลงอาคาร (Replacable) หรือการสร้างอาคารใหม่ขึ้นทดแทน (Reproducible) ได้ โดยต้องรักษาเอกลักษณ์ที่สำคัญเอาไว้พอสมควร เพื่อให้อาคารสามารถตอบสนองของความต้องการในปัจจุบันหรือการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างเหมาะสม

แนวความคิดในการอนุรักษ์บ้านพักตากอากาศชายทะเลหัวหินในช่วงปีพ.ศ.2454 – 2488

ในการอนุรักษ์บ้านพักตากอากาศชายทะเลหัวหินในช่วงปีพ.ศ.2454 – 2488 นั้น ต้องมีการประสานงานระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ควรมีความรู้ความเชี่ยวชาญในหลายด้าน ได้แก่การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ไทย ในช่วงปีพ.ศ.2454 - 2488 การท่องเที่ยวและการตากอากาศชายทะเล รวมทั้งกฎหมายและนโยบายทั้งในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ

ในการอนุรักษ์ครั้งนี้ ควรเริ่มจากการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ที่เหมาะสม โดยจะต้องประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและความต้องการของทุกฝ่าย ทั้งในส่วนของ การควบคุม และการปฏิบัติ และควรมีการกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์เพื่อควบคุมให้การพัฒนาต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่นี้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับแนวทางในการอนุรักษ์ รวมทั้งมีการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ได้แก่

- การป้องกันการทำลายอาคารและสภาพแวดล้อม รวมทั้งการรักษาความปลอดภัยของชุมชน เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี และสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว
- การควบคุมทิศทางของการพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์ โดยจะต้องกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ที่เหมาะสมในแต่ละระดับ ทั้งในกรณีอาคารเก่าและอาคารใหม่

- การให้ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ (Recommendations) ประกอบไปด้วย ผู้ควบคุม ผู้ปฏิบัติ และผู้ให้บริการ โดยจัดทำเป็นคู่มือในการอนุรักษ์บ้านพักตากอากาศชายทะเลหัวหิน ในช่วงปีพ.ศ. 2454-2488

- การส่งเสริมการอนุรักษ์ เพื่อกระตุ้นให้เจ้าของบ้าน และนักลงทุนได้ตระหนักถึงคุณค่าของบ้านพักตากอากาศชายทะเลหัวหินในช่วงปีพ.ศ.2454 – 2488 และสร้างแรงจูงใจให้เกิดการอนุรักษ์กันมากขึ้น โดยการสร้างสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ การให้การสนับสนุนโครงการอนุรักษ์ภายในเขตพื้นที่อนุรักษ์ การละเว้นภาษีบางประเภท และการให้รางวัลอาคารอนุรักษ์ดีเด่น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย